

Vallás, hit és egyház

A németországi helyzet reprezentatív pillanatfelvételének egyházfejlesztési következtetései

■ FRIEDERIKE ERICHSEN-WENDT

EKD Stratégiai Tervezési és Tudásmenedzsment Osztálya
lelkész, egyházkerületi főtanácsos
E-mail: Friederike.Erichsen-Wendt@ekd.de

DOI: 10.61894/LP.2025.100.7.3

- A tanulmány a Németországi Protestáns Egyházak (EKD) hatodik egyháztagsági kutatásának (KMU6) eredményeit mutatja be, amely 2022-ben reprezentatív felmérésként vizsgálta a vallásosság és az egyházi kötődés aktuális formáit. Az elemzés rámutat a vallásos elköteleződés jelentős visszaesésére, az egyházi tagság és az intézményi elvárások szétválására, valamint az egyházak iránti bizalom csökkenésére. A kutatás induktív megközelítéssel új vallási és szekuláris orientációtípusokat azonosított, amelyek mélyebb megértést nyújtanak a német társadalom vallási térképéről. A tanulmány értelmezi az adatokat az egyházfejlesztés, a civil társadalmi jelenlét és a jövőbeli egyházi működés szempontjából is.

Kulcsszavak: egyháztagság / vallási orientáció / vallásszociológia / Németország / bizalom / egyházfejlesztés / szekularizáció

Az empirikus kutatás hagyománya a németországi protestáns egyházakban

A reformátori egyházakat kezdettől fogva az egyén teológiai megbecsülése jellemzi: az egyes ember Isten előtt helyettesíthetetlen. Az egyetemes papság elve, valamint a mindennapok világában megélt istentisztelet fogalma egyértelműen kifejezi minden egyes ember különleges jelentőségét Isten színe előtt. Logikusan következik ebből, hogy az egyházak szervezeti szinten különösen nagy érdeklődést tanúsítanak aziránt, hogy az emberek miként alakítják kapcsolatukat az egyházzal. Az, hogy mit várnak el az emberek az egyházaktól, alapvető jelentőséggel bír az olyan egyházak számára, amelyek anyagi támogatás vagy aktív közreműködés kérdéseiben tagjaik részvételére építenek.

A németországi protestáns egyházakban egyszerre van jelen a kutatás és a visszafogott alkalmazás: egyrészt a legmodernebb módszerekkel végzett empirikus elemzés, másrészt e kutatási eredmények korlátozott beépülése az egyházfejlesztési gyakorlatba.

Ez a tanulmány a Németországi Protestáns Egyház (EKD) hatodik egyháztagsági kutatásának (Sechste Kirchenmitgliedschaftsuntersuchung – KMU6) központi eredményeit mutatja be, valamint ezek jelentőségét vizsgálja az egyházi élet jelenlegi változása szempontjából.

Már a 19. században, az iparosodás következtében jelentős szociodemográfiai változások zajlottak le Németországban: nagymértékű volt a vidékről városokba vándorlás, ezzel kialakult az ipari munkásság új társadalmi rétege. Az egyház mindenekelőtt a városokban kapott kulcsfontosságú szere-

pet a társadalmi problémák kezelésében. Már ekkor empirikusan kimutatható volt, miként formálja át a társadalmi modernizáció a hagyományos egyházi formákat (KRETZSCHMAR 2001, 46–58. o.).

Az 1960-as években az első nagyobb egyházból való kilépési hullámot követően az egyházak ismét aktívan fordultak az empirikus kutatás felé. 1972-ben került sor a hit, a vallás és az egyház témájában az első felmérésre, amely ezt követően tízéves ciklusokban ismétlődött meg. Míg az első kutatás az egyházi szervezet külső stabilitását jelezte, amely azonban belső reformigényekkel párosult, addig az egyháztagsági vizsgálatok kérdésfelvetései az adott társadalmi kontextushoz igazodva folyamatosan változtak. Az 1980-as évek elején a vallási szocializáció került középpontba, valamint az a kérdés, hogy vajon az egyháztagok elvárják-e egyházuktól a politikai állásfoglalást. Az 1990-es években különösen érdekes volt a felekezet nélküliek felmérése, valamint – nem sokkal a két német állam újraegyesítése után – a kelet-németországi vallásosság kutatása. Az ezredforduló környékén különös figyelmet kapott az életvilágbeli miliók szerinti differenciálódás, amelyet az azt követő 2012-es kutatás a vallási kommunikáció feltételeire vonatkozó kvalitatív hálózatelemzéssel egészített ki.

A tanulmány szerkezete

A jelenlegi, immár hatodik egyháztagsági kutatás kvantitatív, reprezentatív lakossági felmérésként valósult meg. A módszertani megközelítés céljai közé tartozott többek között az eredmények eltorzulásának nagymértékű elkerülése, mivel a korábbi vizsgálatok elsősorban egyházközeli embereket kérdeztek meg. Miközben a kérdésállomány mintegy 10 százaléka 1972 óta ugyanaz maradt – ami bizonyos módszertani fenntartásokkal lehetővé teszi a hosszú távú tendenciák elemzését olyan kérdésekben, mint az istentiszteletek látogatottsága vagy a vallási szocializáció –, a kérdések mintegy 90 százaléka időközben megváltozott. Így a jelenlegi kutatás adatbázisában olyan kérdések is megtalálhatók, amelyek például a mediatizációra, a klímaváltozással kapcsolatos attitűdökre vagy a Covid19-világjárvány hatásaira vonatkoznak. A kutatás történetében első alkalommal a római katolikus egyház is meghívást kapott a részvételre, így több adat áll rendelkezésre a felekezeti hovatartozás kérdéséről. Kiemelt érdeklődés övezi a német adatok régiók szerinti elemzését, mivel az ország különböző nagyrégióinak eltérő történelmi fejlődése eddig is arra engedett következtetni, hogy az empirikus adatok földrajzi különbségeket is tükrözhetnek.¹

¹ Az első áttekintő tanulmány az EKD 2023-as ulmi zsinata kapcsán jelent meg *Wie hältst du's mit der Kirche? Zur Bedeutung der Kirche in der Gesellschaft* (Hogyan viszonyulsz az egyházzal? Az egyház társadalmi jelentősége) címmel, amely a hatodik egyháztagsági vizsgálat (KMU6) első eredményeit mutatta be (Lipcse, 2023). A részletes tudományos elemzéseket tartalmazó kötet 2024 őszén követte *Wie hältst du's mit der Kirche? Zur Relevanz von Religion und Kirche in der pluralen Gesellschaft. Analysen zur 6. Kirchenmitgliedschaftsuntersuchung* (Hogyan viszonyulsz az egyházzal? A vallás és az egyház relevanciája a plurális társadalomban. Elemzések a 6. egyháztagsági vizsgálatához) címmel, amelyet a Sozialwissenschaftliches Institut der EKD – Katholische Arbeitsstelle für missionarische Pastoral (Lipcse – Baden-Baden, 2024) adott ki. Mindkét kötet, valamint a KMU6 részletes tematikus oldalai és további kapcsolódó anyagok elérhetők a következő weboldalon: kmu.ekd.de.

Központi eredmények

Németország lakosságának felekezeti összetétele az elmúlt hat évtizedben jelentősen megváltozott. Míg az első egyháztagsági kutatás (KMU) évében a vizsgált terület (Nyugat-Németország) lakosságának 46 százaléka valamely protestáns egyházhoz tartozott, addig a hatodik egyháztagsági kutatás (KMU6) felmérési időpontjára – 2022 utolsó negyedévére – az egyesített Németországban ez az arány már csupán 23% volt. Ez körülbelül mintegy 18,5 millió főt jelent. Mindez arra utal, hogy a keresztények száma Németországban előreláthatólag már 2025 folyamán 50% alá csökken. Az egyházi szervezetekért felelősséget viselő személyek számára ez a kisebbségi helyzet új kihívást teremt. A kereszténység eddig a társadalom széles körében magától értetődő, kulturálisan megalapozott normának számított, és az egyházi élet sok tekintetben állami struktúrákra emlékeztető elemekkel bírt. Ez a feltételezés mára elvesztette empirikus érvényét. Németországban a lakosság egyházi elköteleződése rohamosan csökken. Míg 2012-ben az ötödik egyháztagsági kutatás (KMU5) idején a válaszadók 74 százaléka azt állította, hogy számukra nem jön szóba az egyházból való kilépés lehetősége, addig 2022-re ez az arány mindössze 35 százalékra esett vissza.

A hatodik egyháztagsági kutatás (KMU6) eredményei világosan megmutatják, hogy Németországban nemcsak az egyházi hovatartozás csökken, hanem összességében a vallásosság is visszaszorul. A „vallási piac” elmélete, miszerint az emberek különböző vallási kínálatból választhatnak, és az egyházak csupán egyik a szolgáltatók közül, empirikusan már nem igazolható. Ez a gondolat azonban erősen hatott azokra, akik a ’90-es és 2000-es években vallási szakterületen szocializálódtak, amikor ez a koncepció széles körben elfogadottnak és hitelesnek tűnt. Az eredmények ugyanakkor azt is jelzik, hogy ha az emberek ma Németországban kapcsolatba kerülnek a vallásossággal, azt nagy valószínűséggel egyházi környezetben teszik – akár egyházi szocializáció révén, vagy olyan személyekkel való kapcsolatokon keresztül, akik az egyházi életet képviselik.

Vallási és szekuláris orientációtípusok

A vallásosság és az egyházi hovatartozás felmérése érdekében a hatodik egyháztagsági kutatás (KMU6) kifejezetten induktív módszertani megközelítést alkalmazott. Ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy nem előzetesen meghatározott vallási vagy transzcendens fogalmakat vizsgált. Sokkal inkább statisztikai összefüggéseket tárt fel a megkérdezettek vallására, hitére és egyházhoz való viszonyára vonatkozó válaszok széles köréből. A kutatás két alapvető vallásosságtípust különített el: egy inkább „egyházhoz közeli” és egy „egyháztól távol álló” formát. Mindkét típushoz olyan kérdéssor kapcsolódott, amely segített meghatározni e kategóriák erősségét vagy gyengeségét. Ebből a differenciálódásból kiindulva további kutatásokat végeztek annak feltárására, milyen kombinációs minták rajzolódnak ki az adatelemzés során. Így sikerült azonosítani egy „vallási – szekuláris orientációtípusokból” álló készletet, amely részben egy 2014-es svájci tanulmány eredményeit is megerősítette (STOLZ 2014). Az úgynevezett „egyházi vallásosak” csoportja a különböző egyháztagsági vizsgálatok során stabilan 13 százalékos arányt mutatott. Ők azok, akik számára az egyházi közösség és a vallásos hit személyes életük meghatározó része. Jellemzően jól integráltak a társadalomba, magasabb iskolai végzettséggel, szorosabb szomszédi kapcsolatokkal, stabilabb anyagi háttérrel és az intézmények iránti nagyobb biza-

lommal rendelkeznek. Ugyanakkor átlagosan idősebbek, így hosszú távon e csoport arányának csökkenésével lehet számolni a német társadalomban.

A német lakosságnak nagyjából egynegyede sorolható a „vallásilag távolságtartók” közé. Erre a 25 százalékra leginkább az individualizált vallásosság vagy az úgynevezett fuzzy fidelity („bizonytalan hűség”) (VoAs 2009, 155–168. o.) kifejezés illik. A csoport 70 százaléka állítja, hogy hisz Istenben, ugyanakkor a hagyományos vallási nyelvezetet nem használja. Nem kötődnek szorosan egyházi struktúrákhoz, és inkább kérdésekkel, kételyekkel, kereső módon viszonyulnak a vallási tartalmakhoz. Nyitottság és távolságtartás egyszerre jellemzi őket. Szociodemográfiai szempontból jól tükrözik az átlagos német népességet. Ez a csoport a vallási kérdésekre még fogékony, noha alapvetően távolságtartó attitűd jellemzi őket.

Egy kisebb, mindössze 6 százalékos csoportot alkotnak az „alternatív módon vallásosak”. Ők az egyháztól távolabb álló vallásosság típusa felé hajlanak, beleértve gyakran populista vagy reakciós nézeteket. Az önmegvalósítás iránti erős igény náluk gyakran társul a társadalmi elkötelezettség hiányával és az intézményekbe vetett alacsony bizalommal.

A német társadalom többsége (56 százalék) a felmérés időpontjában az úgynevezett „szekularizáltak” csoportjába sorolható. Ezzel a kifejezéssel nem a klasszikus szekularizációs elméletekre utal a kutatás, hanem azokra az emberekre, akik minden vallással, hittel és egyházzal kapcsolatos tartalmat következetesen elutasítanak. Háromból két szekularizált felekezeten kívüli, 39 százalékuk pedig nem részesült keresztségben, vagyis soha nem is tartozott az egyházhoz. Korukat tekintve az átlagnépességhez viszonyítva a fiatalabb korosztályokból kerülnek ki. Az általuk képviselt elutasító álláspontok igen széles spektrumon mozognak: egyesek a vallást károsnak és elavultnak tartják, mások közömbös hozzáállást tanúsítanak, számukra a vallásosság egyszerűen érdektelen. Egy kisebb részük egyes világlepí elemeket hordoz, ám ezek az esetek ritkán kötődnek egyházi vallásossághoz. Ez a szekularizált és nyitott csoport általában alacsonyabb életelégedettséggel rendelkezik, és kevésbé vesznek részt önkéntes munkában.

Az egyház tevékenységével kapcsolatos elvárások

Az 5. egyháztagsági kutatás (KMU) idején még feltételezhető volt, hogy az emberek elvárásai az egyházakkal szemben egyfajta kötődési indikátorként szolgálnak. Ez az összefüggés ma már nem mutatható ki egyértelműen: mind az egyháztagok, mind a felekezeten kívüliek magas elvárásokat fogalmaznak meg az egyházakkal szemben. Az egyháztagok alapvetően nagyon magas arányban hangsúlyozzák az egyházi szervezetek megújulásának szükségességét, mégpedig függetlenül attól, hogy magukat „egyházi vallásosnak” tekintik-e, vagyis a „szorosan kötődők” csoportjába tartoznak-e vagy nem (a protestánsok 80, a katolikusok 96 százaléka egyetért azzal a kijelentéssel, hogy „az egyházzal alapvetően meg kell változnia, ha jövőt akar”). Ugyanakkor a protestánsok kétharmada úgy véli, hogy az elmúlt évek reformjai már jó irányba haladnak. Egy részletesebb vizsgálat kimutatta, hogy még az egyházhoz szorosabban kötődő tagok is határozottan elutasítják a konzervatívabb álláspontokat – például a katolikus cölibátus, az azonos nemű párok megáldása vagy az egyházi vezetők választási eljárásai kapcsán. Ugyanakkor széles körű támogatottsága van annak, hogy az egyházak kiálljanak a menekültek befogadása mellett. A felekezet nélküliek elsősorban akkor támasztanak alacsonyabb elvárásokat az egyházi tevékenységeikkel szemben, ha azok hatósági jellegű feladatokat

látnak el. Németországban például a keresztény egyházak a szubszidiaritás elve alapján fontos fenn-tartói a bölcsődéknek és óvodáknak. Ennek ellenére a felekezeten kívüliek 42 százaléka támogatja, hogy az egyházak ezt a tevékenységet továbbra is folytassák.

Az, hogy az emberek elvárásokat támasztanak az egyházakkal szemben, fontos erőforrást jelenthet az egyházi szervezetek számára. Ezek az elvárások világos, progresszív reformokat sürgetnek, és az egyházakra egyre inkább társadalmi szereplőként, semmint vallási intézményként tekintenek. Ha azonban az egyházak nem mozdulnak el egy felismerhetőbb „szociális vallásosság” irányába, az tovább növelheti az elidegenedést. Az egyházak stabilitása szempontjából azonban komoly nehézség adódik abból, hogy ezek az elvárások nincsenek összekapcsolva azzal, hogy az emberek az egyházakhoz is kötődjenek – legalábbis nem olyan mértékben, hogy tagok maradjanak vagy tagokká váljanak. Ha pedig elmarad a pénzügyi támogatás, különösen az egyházadó formájában, az egyházak bizonyosan nem lesznek képesek minden elvárásnak megfelelni, hacsak nem sikerül megbízható fenntartatható finanszírozási modelleket találniuk.

Az egyházak iránti csökkenő bizalom a társadalmi bizalomvesztés kontextusában

A hatodik egyháztagsági kutatás (KMU6) egyik központi felismerése, hogy csökken a bizalom az egyházak iránt. Ez a tendencia beleilleszkedik a német társadalom általános intézményekkel szembeni bizalomvesztésébe. A csökkenő bizalom előbb-utóbb a kötődés gyengüléséhez is vezet – függetlenül attól, hogy az emberek milyen korábbi tapasztalatokat szereztek ezekkel a társadalmi intézményekkel kapcsolatban. A hatodik egyháztagsági kutatás (KMU6) adatai szoros összefüggést mutatnak a társadalmi és interperszonális bizalom között: aki hajlamosabb bízni embertársaiban, az nagyobb valószínűséggel bíz a társadalmi intézményekben is – és fordítva. Az egyházakkal szembeni bizalomvesztés az általános társadalmi bizalmi tőke növekvő eróziójának következménye, ugyanakkor a különféle botrányok – mint például a szexuális visszaélések esetei és azok egyházi kezelése – felgyorsítják ezt a folyamatot. Az egyházak intézményi bizalmának megrendülése stratégiai szempontból súlyos jelentőségű, hiszen az egyházba vetett bizalom nem pusztán a közösség összetartásának eszköze: a keresztény hit egyik alapvető tartópillére.

A jelenlegi feltételek mellett ezt a bizalmat gyorsan el lehet veszíteni, és – ha egyáltalán lehetséges – csak hosszú idő alatt lehet visszanyerni. A bizalom elsősorban személyes kapcsolatokon keresztül épül, így az egyházak számára – amelyek több tényező együttes hatására kialakult szakemberhiánnyal is küzdenek – egyre inkább szűkös erőforrássá válik. Ezért még fontosabb utánajárni, hogy az egyházak miként járulhatnak hozzá a civil társadalom életének és a demokratikus részvételi struktúráknak a megerősítéséhez.

Az egyházi önkéntesség mint a társadalom szociális tőkéje

A hatodik egyháztagsági kutatás (KMU6) értékes adatokat szolgáltat az önkéntes munka területéről. Az egyháztagok 17 százaléka jelenleg is aktívan részt vesz az egyházi életben, míg 47 százalékuk már korábban vállalt valamilyen szerepet benne. Az összes válaszadó 41 százaléka válaszolt igennel arra a kérdésre, hogy az elmúlt tizenkét hónapban vállalt-e önkéntes munkát. Felekezeti bontásban a ka-

tolikusok 49 százaléka, a protestánsok 46 százaléka és a felekezeten kívüliek 32 százaléka számolt be ilyen tevékenységről.

Az adatok vallási orientációtípusok szerinti elemzése egyértelműen mutatja: minél szorosabb egy személy egyházi kötődése, annál nagyobb valószínűséggel vállal önkéntes szolgálatot. Az „egyházi vallásosak” csoport 61 százaléka aktív önkéntes, míg a „szekularizáltak” csoportban ez az arány csupán 33 százalék. Ez is azt jelzi, hogy az egyházak továbbra is jelentős hatást gyakorolnak a német társadalomra. Ezt a társadalmi szerepvállalásról alkotott képet megerősítik azok az adatok is, amelyek az emberek és az egyházi intézmények vagy szereplők közötti kapcsolatok gyakoriságát vizsgálják: Németországban minden harmadik ember azt nyilatkozta, hogy az elmúlt évben kapcsolatba került az egyházzal. Ezen kapcsolatok 69 százaléka köthető gyülekezethez, 42 százaléka templomlátogatáshoz, 21 százaléka diakóniai vagy karitászszervezetekkel való kapcsolatot jelentett, míg 16 százaléka egyházi óvodához kötődött.

Az emberek többsége ezeket a kapcsolatokat elsősorban hétköznapi életük szempontjából tartja jelentősnek (52 százalék), míg a személyes hit szempontjából másodlagosnak (31 százalék). Az egyházak tehát fontos csomópontként szolgálnak az emberek civil társadalmi élethez való kapcsolódásában. A vallási indítékok azonban ritkán meghatározók ezen a területen. Az egyházak jelenleg inkább azáltal képesek bevonni az embereket, hogy olyan lehetőségstruktúrákat biztosítanak – mint átfogó és kiterjedt hálózatok, terek vagy szakmai tudás –, amelyekhez az emberek könnyen kapcsolódhatnak önkéntes tevékenységeik során.

Így empirikusan is igazolhatóvá válik az, amit az egyházi szervezetek saját szerepükre vonatkozóan megfogalmaznak: hogy meghatározó társadalmi tényezők, akik bizonyítható hatást gyakorolnak az állampolgári részvételre. A KMU6 adatok azt mutatják, hogy a német társadalom szemében az egyházak olyan társadalmi tőkét képviselnek, amely maga is hozzájárul a bizalom építéséhez.

Fejlesztési perspektívák az egyház számára

Már a hatodik egyháztagsági kutatás (KMU6) összefoglaló kötetének 2023 novemberi megjelenését is nagy várakozás előzte meg, és gyorsan beindította mind a tudományos, mind az egyházfejlesztési diskurzust. A kutatás fogadtatása azonban felekezeti szinten eltérő volt: míg a protestáns oldalon a korábbi egyháztagsági vizsgálatok diskurzusaihoz kapcsolódott a vita, a római katolikus egyház számára teljesen új helyzetet teremtett, hogy ilyen volumenű empirikus egyházkutatás állt rendelkezésre fejlesztési célokra. A hatodik egyháztagsági kutatás (KMU6) első eredményeiről szóló szöveges (digitális felületeken, tematikus oldalakon, videókon és közösségi médiában) és szóban történő tájékoztatás után gyorsan megkezdődött az adatok kiértékelése az EKD (Németországi Protestáns Egyház) tagegyházainak egyházfejlesztési stratégiai munkája szempontjából, bár eltérő intenzitással és különböző mértékben integrálva a már meglévő reform- és átalakulási folyamatokba.

Ebben a még mindig tartó befogadási szakaszban néhány hangsúlyos terület már kirajzolódik.

Az adatokból egy kisebbségi helyzetű egyház képe bontakozik ki, melynek társadalmi hatása a korábban feltételezettnél nagyobb. Tagságorientált, példamutatóan hatékony, helyenként releváns és potenciálisan posztkonfesszionális jellemzőkkel bír – és olykor mindezek által szervezeti kötődést is képes létrehozni.

A hatodik egyháztagsági kutatás (KMU6) adatai által jelzett posztkonfesszionális helyzet nemcsak a felekezeti identitásokat, hanem az ökumenikus együttműködést is átalakítja Németországban. A protestánsok és a katolikusok – vallási gyakorlatukban és elvárásaikban – közelebb állnak egymáshoz, mint bármelyikük a vallás nélküliekhez. Az, hogy a felekezeti sajátosságokat alig lehet már empirikusan kimutatni, ám ez eddig szervezeti szinten következmények nélkül maradt, mindkét egyház számára kihívást jelent.

A már megtapasztalt vagy közvetlenül fenyegető kisebbségi lét tapasztalata új dolog a németországi egyházak számára. Ez többet jelent annál a ténynél, hogy a lakosság többsége már nem tartozik a két nagy felekezeti egyház valamelyikéhez. A kereszténység Németországban egyre inkább olyan kulturális tényezővé válik, amely idegennek tűnhet, és magyarázatra szorul. A vallási nyelvi kompetencia hiánya olyan közegben okoz nehézséget, amely korábban magát népegyházként határozta meg – ezt most újra kell tanulni. E fejlemények az állam és egyház kapcsolatát is érintik: több olyan egyházi tevékenység kerül vizsgálat alá, amely eddig vallási háttérrel indokolható volt. Még a 21. század elején is léteztek olyan egyházfejlesztési programok az egyházi életben, amelyek a meglévő kínálati struktúra optimalizálásával próbálták növelni az egyházi kötődést. A KMU6 adatai világosan rámutatnak arra, hogy az egyházi munkavégzés minőségi hiányosságai nem elsődleges okai az egyházhoz való kötődés gyengülésének. Sokkal inkább a generációs kohorszhatások és a szekularizáció – mint modernitástipikus folyamatok – válnak megállíthatatlannak tűnő társadalmi megatrendekké. A hangsúly inkább azon van, hogyan lehet az empirikus adatok alapján kiaknázni az egyházi szervezetek számára korlátozottan rendelkezésre álló lehetőségeket, hogy az embereket hatékonyan szólíthassák meg mindennapi életük kontextusában.

A jelenlegi egyik legnagyobb kihívás, hogy az újszerű egyházi működési formák kipróbálásától történjen elmozdulás egy mélyebb, szervezeti szintű kísérletezés felé, amely feltérképezi, milyen szervezeti formák alkalmasak a jövő egyházi életének alakítására. Milyen területeken találhatók szereplők az egyházi hivatásokon kívül? Hol hajlandók az emberek az egyházi adón túlmenően anyagilag is támogatni az egyházi életet? Milyen keretfeltételek, jogi formák és egyeztetési folyamatok elengedhetetlenek egy új egyházi jövőképhez?

A kutatási eredményekre építő egyházfejlesztés lehetőségének tanulsága, hogy a felhasználók és elvárásaik iránti következetes irányultság és a velük való kommunikáció segít abban, hogy az egyházi életet a jelen kihívásaihoz lehessen igazítani. Ez különösen szembetűnő a helyi istentiszteleti élet változásainak, valamint a tanácsadói és segítő szolgáltatások hozzáférhetőségének tekintetében. Ezekben a folyamatokban kulcsfontosságú lesz, hogy az egyházak következetesen tanuló szervezetként tekintsenek magukra – tanulva azoktól az emberektől, akikhez küldetésük szól, de az ökumenikus testvéregyházaktól is, amelyek teljesen eltérő kontextusokban képesek úgy alakítani az egyházi életet, hogy az evangélium hallhatóvá váljon az emberek között.

Végso soron azonban – különösen olyan politikai körülmények között, amelyekben Németországban megkérdőjeleződhet a szabadelvű demokrácia – kulcskérdéssé válhat, hogy az egyházak őrzőként és a nagy társadalmi kérdések megszólítható partnereiként jelenjenek meg. Ez elsősorban a személyes élet kihívásaira, de ugyanígy a társadalmi és különösen a globális válsághelyzetekre is vonatkozik. A hatodik egyháztagsági kutatás (KMU6) adatai azt mutatták, hogy az egyháztagok például nem viselkednek környezettudatosabban, mint az össznépeség átlaga, mégis elvárás velük szemben az, hogy kiemelten álljanak ki a klímaigazságosság mellett. Minden, ami az egyházi szervezeteket érinti, olyan folyamatokba és összefüggésekbe ágyazódik, amelyek messze túlmutatnak önmagukon.

A reformáció egyházainak teológiai hagyománya szerint az egyén méltósága központi jelentőségű, ám ezt a megbecsülést ma már csak úgy lehet hitelesen értelmezni, ha az egyént a világ összes kölcsönhatásának összefonódó rendszerében látjuk. Ez a nézőpont segíthet abban, hogy az egyházi cselekvést úgy alakítsuk át, hogy az hosszú távon is fenntartható legyen – ahogyan erre a kutatási alapú egyházfejlesztés is rámutat.

Religion, Faith, and Church

Conclusions of a Representative Snapshot of the Situation in Germany

- **The study presents the findings of the Sixth Church Membership Survey (KMU6) conducted by the Protestant Church in Germany (EKD) in 2022. The representative research examined contemporary patterns of religiosity and institutional affiliation. The results reveal a significant decline in religious commitment, a decoupling of church membership from expectations toward the institution, and a growing mistrust in churches. Through an inductive approach, the study identifies new types of religious and secular orientations, offering deeper insights into Germany's religious landscape. The implications of these findings are discussed in light of church development, civic engagement, and the future of institutional religion.**

Keywords: church membership / religious orientation / sociology of religion / Germany, trust / church development / secularisation

Bibliográfia

- KRETZSCHMAR, Gerald 2001. *Distanzierte Kirchlichkeit. Eine Analyse ihrer Wahrnehmung*. Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn. 46–58. o.
- STOLZ, Jürgen et al. 2014. *Religion und Spiritualität in der Ich-Gesellschaft. Vier Gestalten des (Un-)Glaubens*. Theologischer Verlag, Zürich.
- VOAS, David 2009. The Rise and Fall of Fuzzy Fidelity in Europe. *European Sociological Review*, 25. évf. 2. sz. 155–168. o. <https://doi.org/10.1093/esr/jcno44>

Fordította: Mórotz Réka Rebeka